

Land-Use Change and Urban Identity: A Systematic Review of Dimensions and Components

Mohsen Rafian¹ , Mahsa Dehghanian²

1. (Corresponding Author) Department of Urban Planning Engineering, Faculty of Arts and Architecture, Yazd University, Yazd, Iran

Email: mrafian@yazd.ac.ir

2. Department of Urban Planning Engineering, Faculty of Arts and Architecture, Yazd University, Yazd

Email: mahsadehghanian1377@gmail.com

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

5 July 2025

Received in revised form:

9 October 2025

Accepted:

18 November 2025

Available online:

22 December 2025

Keywords:

Land use,
Urban Identity,
Dimensions and
Components,
Cities,
Systematic Review.

ABSTRACT

The identity of cities evolves over time, a process that can contribute to their resilience and vitality. Although numerous studies have examined the dimensions and components of urban identity, no comprehensive synthesis of previous research has yet been undertaken to consolidate their findings. To address this gap, the present study adopts a systematic review approach to analyze existing research on the impacts of land-use change on urban identity, with a particular focus on dimensions and components. The study is based on 64 selected publications, drawing English-language sources from Scopus, Google Scholar, and ScienceDirect, and Persian-language sources from Civilica, the Comprehensive Humanities Portal, Normags, and SID. Findings indicate that 40% of domestic studies were published in 2015 and 2017, while 20% of international studies appeared in 2023. Asia and Europe emerge as the leading regions in advancing this line of research. Furthermore, 10% of English-language studies were published in Environmental Sciences, and 20% of domestic studies appeared in New Attitudes in Human Geography and Spatial Planning. The synthesis of previous research reveals that the natural–artificial and human–environmental dimensions of land use exert the strongest influence on urban identity. Among the components, structural, mass, and point elements are identified as the most significant in shaping the effects of land-use change on cities.

Citation: Rafian, M., & Dehghanian, M. (2025). Land-Use Change and Urban Identity: A Systematic Review of Dimensions and Components. *Geographical planning of space quarterly journal*, 15 (4), 45-56.

<http://doi.org/10.30488/gps.2025.502610.3822>

© The Author(s)

Publisher: Golestan University Press

This is an open access article under the CC BY NC license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Originally, the notion of identity was explored within domains such as philosophy, logic, and psychology, but with the scientific advances of recent decades, its scope has broadened to encompass human-made environments as well. The living environment exerts a profound influence on human behavior and identity, shaping individuals' relationships with their latent values. In this context, the city may be regarded as a spatial manifestation of identity, embodying the values rooted in the beliefs, worldviews, and culture of its inhabitants and creators. As both the foundation of social formation and a showcase for collective ideas, the city plays a pivotal role in shaping national identity.

Urban identity emerges from the dynamic interplay between built forms and social activities, evolving over time under the combined influence of environmental and human factors. City centers are more than mere commercial hubs; they serve as arenas for cultural, recreational, leisure, tourism, civic, and social exchange, offering spaces for the circulation of ideas and opinions. To foster attractive and livable environments that facilitate social interaction, urban centers require a coherent and positive identity system. The introduction of specific activities within a neighborhood can generate a distinctive capacity for shaping its identity. Moreover, land uses that are widely recognized by residents can play a decisive role in defining neighborhood identity. However, transformations in the social, cultural, economic, and political contexts of a city can profoundly affect the quality of place identity.

Methodology

This systematic review employs a qualitative approach designed to examine phenomena and identify categories derived from the existing body of literature in the field. Such an approach is particularly effective when the research literature in the target domain is extensive and well-developed. In these contexts, a systematic procedure enables the progressive identification, categorization, and synthesis

of subcategories related to the phenomenon under investigation.

Scholars have proposed a variety of frameworks for selecting studies to be included in systematic reviews. In urban planning, systematic reviews have attracted increasing attention because they provide bibliographic information—such as titles, authors, abstracts, and keywords—often presented in graphical formats. Such tools generate new insights for the urban planning community. When keyword data are extracted, they can be used not only for graphical analyses but also to identify clusters of keywords and textual patterns from the reviewed articles and books. These clusters are then analyzed and interpreted in line with the research objectives and questions.

A comprehensive search across Web of Science, Scopus, and Google Scholar, using the keywords “land use planning” and “urban identity,” initially yielded 1,167 articles. Following the selection process, a final set of 64 articles and books was identified as the basis for this systematic review.

Results and Discussion

This study first analyzes the descriptive characteristics of prior research, including authorship, year of publication, and journal outlets. Subsequently, the dimensions and components of the impacts of land-use change on urban identity are identified. The literature on this phenomenon has expanded rapidly—particularly since 2010 in English-language studies and since 1393 (2014–2015) in Persian-language studies. The highest number of English articles was published in 2023, while domestic publications peaked in 1397 (2018–2019). Geographically, Asia, the Americas, and Europe represent the leading regions of scholarly contribution in this field.

Among domestic publications, the majority have appeared in the journal *Geographical Space Planning and Environmental Studies* (Haft Hesar). The review further indicates that scholars such as Ahmad Pourahmad, Bahar Nowkar, Zeinab Karkehabadi, Mojtaba Rafieian, and Karamatollah Ziyari are among the most prolific contributors to this body of research. A keyword analysis

of the studies on land-use change and urban identity reveals the presence of three major thematic clusters. These three clusters structure the intellectual landscape of research in this domain.

Conclusion

Urban identity is a dynamic concept that continuously evolves over time. Changes in land use often weaken residents' sense of belonging and may eventually result in the discontinuation or abandonment of certain urban functions. Existing scholarship has largely focused on localized case studies of land-use change, thereby highlighting the absence of comprehensive analyses that address its broader dimensions and constituent components. The scarcity of indigenous theoretical frameworks on identity and land-use change has constrained their application in empirical case studies, where such perspectives could otherwise offer valuable insights.

The findings show that scholarly interest in the relationship between land-use change and urban identity intensified in 2023, underscoring both the growing appeal of this topic and the pressing need to strengthen urban identities. In Iran, a notable increase in studies has been evident since 2018, much of it driven by doctoral research, reflecting recognition of a significant gap in the literature and the potential to advance the field. Research is most prominent in Asia, the Americas, and Europe, where transformations in urban identity have prompted extensive investigations into the role of land-use change in shaping and reinforcing city identities. Contrary to expectations, most domestic studies have appeared in *Geographical Space Planning and Environmental Studies* rather than the *Urban Identity* journal, with the latter publishing only a single article on the subject.

The analysis revealed three major clusters. The first links land-use change to the spiritual dimension of identity, encompassing elements such as collective memory, urban history, significant events, notable figures, place names, religious beliefs, ethical norms, ethnic composition, shared memories, and sacred spaces. The

second cluster addresses the natural-artificial dimension of identity, which includes the public landscape, overall urban form, focal points such as squares, gates, and parks, as well as structural and linear elements like bazaars, palaces, landmarks, and natural or built morphological features. The third cluster explores the human-environmental dimension of identity, focusing on customs, beliefs, lifestyles, dialects, and languages.

Because many of the reviewed studies examined Islamic cities, the spiritual dimension received greater emphasis and more detailed treatment. The natural and artificial dimensions were also emphasized, as they often provide tangible expressions of shifts in the spiritual dimension through urban events and transformations. As research on land-use change and urban identity expands in developed countries, this line of inquiry is expected to gain increasing scholarly attention globally. This study employs both descriptive and statistical analyses to synthesize existing scholarship on land-use change and urban identity, thereby offering a comprehensive foundation for future investigations.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

مروری سیستماتیک بر ابعاد و مؤلفه‌های تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها

محسن رفیعیان^۱ , مهسا دهقانپان^۲ ^۱- نویسنده مسئول، گروه مهندسی شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، یزد، ایران. رایانامه: mrafian@yazd.ac.ir^۲- گروه مهندسی شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، یزد، ایران. رایانامه: mahsadehghanian1377@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۴/۱۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۷/۱۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۸/۲۸

تاریخ چاپ:

۱۴۰۴/۱۰/۰۱

هویت شهرها در حال تغییر است، این تغییرات به تقویت شهرها کمک می‌کند. یکی از عواملی که در این تغییرات نقش دارد، تغییرات در کاربری‌های شهری است. تنوع کاربری‌های شهرها سبب ارتقا هویت در شهرها شده که در نتیجه رشد سریع شهری به مرور تغییر کرده است. مطالعات بسیاری به بررسی ابعاد و مؤلفه‌های این پدیده پرداخته‌اند، اما تاکنون تحلیلی جامع از تحقیقات پیشین برای استخراج نتایج آن‌ها انجام نشده است. به همین دلیل، این مقاله با هدف بررسی مطالعات موجود درباره تأثیر تغییرات کاربری زمین بر هویت شهرها و نتایج آنان در دو حوزه ابعاد و مؤلفه‌ها، به صورت یک مرور سیستماتیک انجام شده است. روش پژوهش، توصیفی و بر مبنای ۶۴ پژوهش منتخب موجود است که منابع انگلیسی از پایگاه اطلاعاتی Scopus و Scholar Google و Science Direct و منابع فارسی پایگاه سیوبلیکا، پرتال جامع علوم انسانی، نورمگز و SID انتخاب شده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد ۴۰٪ پژوهش‌های داخلی در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۷ و ۲۰٪ پژوهش‌های خارجی در سال ۲۰۲۳ به چاپ رسیده و قاره‌های آسیا، اروپا، آفریقا و استرالیا به ترتیب بیش‌گام این مطالعات هستند. همچنین، ۱۰٪ پژوهش‌های انگلیسی در مجله Environmental Sciences و ۲۰٪ پژوهش‌های داخلی در مجله نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی و برنامه‌ریزی فضایی به چاپ رسیده است. نتایج حاصل از بررسی ابعاد و مؤلفه‌های این پدیده از منظر پژوهش‌های پیشین نشان داد بعد طبیعی-مصنوع، انسانی-محیطی کاربری زمین به ترتیب بیشترین تأثیر را بر هویت شهرها دارند و مؤلفه‌های ساختاری، توده‌ای و نقطه‌ای کاربری زمین از مهم‌ترین مؤلفه‌های تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها محسوب می‌شوند.

واژگان کلیدی:

کاربری زمین،

هویت شهری،

ابعاد و مؤلفه‌ها،

شهر،

مرور سیستماتیک.

استناد: رفیعیان، محسن و دهقانپان، مهسا. (۱۴۰۴). مروری سیستماتیک بر ابعاد و مؤلفه‌های تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۵ (۴)، ۴۵-۵۶.

<http://doi.org/10.30488/gps.2025.502610.3822>

مقدمه

شهر به عنوان پدیده‌ای انسان‌ساخت، دارای ویژگی‌ها و هویتی متمایز است که آن را از دیگر فضاها جدا می‌کند (بهزادفر و برین، ۱۳۸۷). رشد شهرنشینی بازتابی از رفتار فضایی کاربران شهری، از جمله خانوارها و نهادهاست (Hataminejad & Rezayee Gorgani, 2021). همان‌گونه که فرد یا اجتماع از طریق صفات و ویژگی‌های خاص خود هویت می‌یابد، شهر نیز شخصیتی منحصر به فرد پیدا می‌کند (مشکینی و همکاران، ۱۳۹۴). هویت که پیش‌تر در حوزه‌های فلسفه و روان‌شناسی مطرح بود، امروزه به محیط‌های انسان‌ساخت مانند شهرها نیز گسترش یافته و شهر را به بستری برای تجلی ارزش‌ها، اعتقادات و فرهنگ تبدیل کرده است (چراغی و همکاران، ۱۴۰۰). هویت، برآیند تعامل عوامل طبیعی و انسانی در مکان مشخصی است (بدیعی ازنده‌ای و همکاران، ۱۳۹۳) و هویت مکان به عنوان بخشی از هویت فردی، فراتر از ظاهر فیزیکی بوده و نشان‌دهنده تجربه، ذهنیت و نیت ساکنان است. این رابطه میان انسان و مکان پویا و پیچیده است و هویت مکان در نتیجه هم‌پوشانی عوامل گوناگون، همواره در حال تغییر و بازتعریف است (Pakzad, 2009).

معنای مکان حاصل عوامل مختلفی است و در تعامل انسان با محیط شکل می‌گیرد. یعنی هویت مکان زمانی به وجود می‌آید که انسان آن را تجربه کند، با آن در ارتباط باشد و از طریق این ارتباط‌ها معنا را درک کند (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۸). رابطه بین هویت، مکان و فعالیت‌ها رابطه‌ای متقابل و پیچیده است که در مکان‌های دارای پیشینه تاریخی و فرهنگی اهمیت بیشتری می‌یابد. فعالیت‌های گذشته و حال یک مکان، به‌طور مستقیم در شکل‌گیری و تعریف هویت آن نقش دارند، و این هویت نیز به نوبه خود بر نوع فعالیت‌ها و تجربه‌های آینده ساکنان و بازدیدکنندگان اثر می‌گذارد (موحد و دیگران، ۱۳۹۱: ۲).

هویت شهری حاصل تعامل میان فرم‌های فیزیکی، فعالیت‌های اجتماعی-فرهنگی-اقتصادی و عوامل انسانی و محیطی است که در گذر زمان شکل می‌گیرد. مراکز شهری نه تنها محل فعالیت تجاری، بلکه بستر تعاملات اجتماعی، فرهنگی و تبادل ایده‌ها هستند (Tibbalds, 2017). برخورداری از یک نظام هویتی مثبت، شرط اساسی برای خلق محیطی جذاب و دلپذیر برای ساکنان و بازدیدکنندگان به شمار می‌آید (Pamir, 2013). فعالیت‌های خاص یا کاربری‌های شاخص می‌توانند هویت محله را تقویت کنند، اما تغییرات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی ممکن است کیفیت این هویت را دستخوش دگرگونی کنند (Ercan, 2017).

هویت شهری یکی از عناصر کلیدی در برنامه‌ریزی و شکل‌دهی شهرهاست که بر پایه فرهنگ و دستاوردهای شهروندان شکل می‌گیرد. شناسایی مؤلفه‌های هویت شهری، امکان برنامه‌ریزی برای تقویت هویت اصیل شهرها را فراهم می‌کند. کالبد شهری، به عنوان بُعد فیزیکی شهر، باید متناسب با نیازها، فرهنگ و آداب ساکنان طراحی شود. تحلیل ارتباط میان کالبد و هویت شهری به‌ویژه در شهرهای اسلامی اهمیت دارد، زیرا بافت‌ها و کاربری‌های متنوع هر منطقه، در کنار هم و در تعامل با کل شهر، نقش مهمی در ایجاد هویت اصیل ایرانی-اسلامی ایفا می‌کنند.

تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهری نیز اهمیت ویژه‌ای دارد. تغییرات کاربری زمین می‌تواند به نابودی یا دگرگونی عناصر فرهنگی، تاریخی و معماری منجر شوند. تخریب بناهای تاریخی، تغییر بافت شهری و حذف فضاهای عمومی، حس تعلق و هویت اجتماعی ساکنان را تضعیف کرده و هویت فرهنگی و تاریخی شهر را آسیب‌پذیر می‌سازد. بنابراین، مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح تغییر کاربری زمین باتوجه به ابعاد هویتی و فرهنگی، برای حفظ و تقویت هویت شهرها ضروری است.

باوجود پژوهش‌های متعدد داخلی و بین‌المللی در این زمینه، تاکنون مطالعه‌ای جامع برای استخراج ابعاد و مؤلفه‌های تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهری از طریق تحلیل سیستماتیک تحقیقات گذشته انجام نشده است. این خلأ،

ضرورت انجام یک بررسی منسجم و مرور سیستماتیک را نشان می‌دهد. هدف این پژوهش، طبقه‌بندی مطالعات موجود و شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها است. سؤالات پژوهش عبارت‌اند از:

۱. از منظر مطالعات پیشین، چه ابعادی از کاربری زمین بر هویت شهرها اثرگذار بوده‌اند؟
۲. از منظر مطالعات پیشین، چه مؤلفه‌هایی از هویت شهری تحت تأثیر تغییرات کاربری زمین قرار گرفته‌اند؟

پاسخ به این سؤالات، امکان ارائه تحلیلی منسجم و جامع از تأثیر تغییرات کاربری زمین بر هویت شهری را فراهم می‌کند.

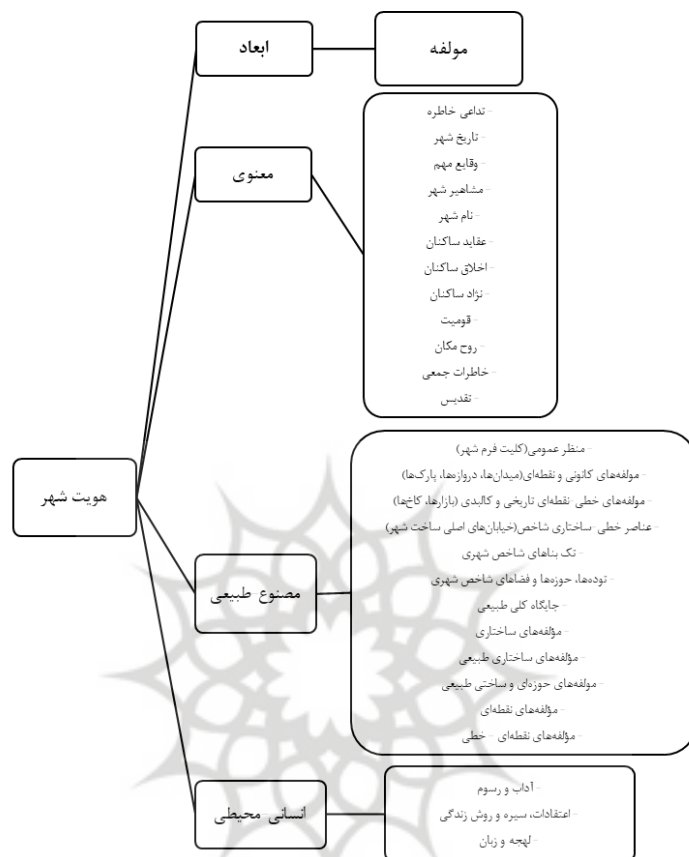
مبانی نظری

هویت مفهومی پویا و چندبعدی است که برخاسته از فرهنگ و تجربه‌های فردی می‌باشد (Amiri, 2017) و به گفته استوارت هال، فرآیندی در حال تغییر و نه مقوله‌ای ثابت است. هویت شهری به‌عنوان بخشی از هویت اجتماعی، در فیزیک و محتوای شهر تجلی می‌یابد و از طریق خاطرات مشترک حس تعلق شهروندان را تقویت می‌کند (میرزانیان خمس و پیوند، ۱۳۹۳). این هویت دارای ابعاد کمی و کیفی، ذهنی و عینی، مادی و معنوی و پیوند خورده با زمان و مکان است (حسینی، ۱۳۹۲؛ ساکت حسنلویی، ۱۴۰۱). همچنین با حوزه‌های معرفتی شهودی، تعلقی، تخیلی، حسی و تمدنی مرتبط بوده و گسست از آن‌ها منجر به بحران هویت می‌شود (جلالی، ۱۴۰۳). ویژگی‌های فیزیکی و نمادین مکان‌ها در شکل‌گیری هویت شهری نقش دارند (عینالی و رحمن‌پور، ۱۴۰۲) و آثار تاریخی و عناصر کالبدی نیز به‌عنوان مؤلفه‌های هویت‌بخش و متمایزکننده شهر شناخته می‌شوند (عنابستانی و معینی، ۱۴۰۰). هویت شهری صرفاً به کالبد محدود نمی‌شود، بلکه با تاریخ محله‌ها، نمادها و نشانه‌های شهری نیز در ارتباط است؛ به‌گونه‌ای که نمادها و نشانه‌ها به‌عنوان بخشی از فرایند تحلیل، نقش مهمی در شکل‌گیری و تقویت هویت ایفا می‌کنند (پورجعفر و رفیعیان، ۱۴۰۰). تغییر کاربری زمین به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر هویت شهری اثر می‌گذارد و موجب دگرگونی در بافت بصری، فعالیت‌ها و دسترسی‌ها می‌شود. این تغییرات می‌توانند احساس تعلق و ارزش‌های فرهنگی، تاریخی و معنوی ساکنان را تحت تأثیر قرار داده و به‌تدریج هویت شهری جدیدی را شکل دهند. بنابراین، کاربری زمین و هویت شهری رابطه‌ای نزدیک داشته و هر دو در شکل‌گیری و توسعه شهرها نقشی اساسی ایفا می‌کنند.

نظریه‌های مختلف به رابطه میان تغییر کاربری زمین و هویت شهری پرداخته‌اند. نظریه هویتی بر نقش عوامل تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و محیطی و نیز حافظه جمعی و نمادهای فرهنگی در شکل‌گیری حس تعلق تأکید دارد و تغییر کاربری زمین را عاملی در تضعیف یا تقویت هویت شهری می‌داند. نظریه جغرافیایی اهمیت مکان و فضا را برجسته کرده و نشان می‌دهد تغییرات کاربری می‌تواند الگوهای رفتاری، روابط اجتماعی و دسترسی به خدمات عمومی را دگرگون کند. نظریه تعامل اجتماعی بر روابط انسانی تمرکز دارد و بیان می‌کند که تغییر کاربری زمین با افزایش یا کاهش فرصت‌های تعامل، مستقیماً بر حس تعلق و هویت جمعی اثر می‌گذارد (کدخدایی، ۱۴۰۲). نظریه توسعه پایدار با تأکید بر پیوند فرآیندهای اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی، طراحی پایدار را راهی برای تقویت حس افتخار فرهنگی و ایجاد هویت‌های پایدارتر می‌داند. در نهایت، نظریه تنوع عملکرد نشان می‌دهد هویت می‌تواند بستر انعطاف‌پذیری و خلاقیت در مواجهه با چالش‌ها و فرصت‌های شهری را فراهم کند.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تغییر کاربری زمین بر ابعاد مختلف هویت شهری از جمله بعد معنوی، طبیعی-مصنوعی و انسانی-محیطی اثرگذار است. این تغییرات علاوه بر عناصر کالبدی و منظر شهری، بر تجربه‌ها، رفتارها، تعاملات اجتماعی و احساس تعلق ساکنان نیز تأثیر دارند. درحالی‌که تحقیقات داخلی بیشتر بر ابعاد معنوی و طبیعی هویت تمرکز

کرده‌اند، مطالعات بین‌المللی به بررسی چندبعدی و جامع‌تر این تأثیرات پرداخته‌اند. فهم رابطه میان هویت شهری و تغییرات کاربری زمین برای برنامه‌ریزی شهری، حفاظت از عناصر فرهنگی و تدوین سیاست‌های توسعه پایدار اهمیت ویژه‌ای دارد. همچنین، پژوهش‌های آینده باید بر جنبه‌های کیفی، بومی، میان‌رشته‌ای و تطبیقی تأکید کنند تا راهکارهای مؤثر برای تقویت و ارتقای هویت شهری ارائه شود.

شکل ۱. چارچوب نظری پژوهش

روش پژوهش

روش پژوهش این مطالعه، کیفی و مبتنی بر مرور سیستماتیک است و با هدف بررسی پدیده‌ها و شناسایی مقوله‌ها بر اساس ادبیات موجود انجام شده است. این روش به‌ویژه زمانی کاربرد دارد که ادبیات پژوهشی در حوزه موردنظر از غنای کافی برخوردار باشد و امکان استخراج مفاهیم و مقوله‌های مرتبط فراهم باشد. در این رویکرد نظام‌مند، مقوله‌های زیرشاخه‌ای مرتبط با پدیده مورد مطالعه به تدریج شناسایی، دسته‌بندی و خلاصه‌سازی می‌شوند. برای انتخاب مطالعات پیشین، چارچوب‌های مختلفی توسط محققان ارائه شده است و در این پژوهش، مراحل انتخاب پایگاه‌های داده پس از بررسی و مقایسه این چارچوب‌ها در جدول ۱ ارائه شده است. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها نیز مطالعات کتابخانه‌ای بوده است.

جدول ۱. مراحل و چارچوب انتخاب پژوهش‌ها در مرور سیستماتیک		
گام ۱	طرح سؤالات پژوهش	- از منظر پژوهش‌های پیشین، چه ابعادی از کاربری زمین بر هویت شهرها اثرگذار بوده‌اند؟ - از منظر پژوهش‌های پیشین، چه مؤلفه‌هایی از کاربری زمین بر هویت شهرها اثرگذار بوده‌اند؟
گام ۲	انتخاب کلیدواژه‌ها	کاربری زمین، هویت شهری، ابعاد و مؤلفه‌ها، شهر، مرور سیستماتیک. (Land use, Urban identity, Dimensions and Components, City, Systematic review)
گام ۳	انتخاب انواع پژوهش	مقالات، کتاب‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی و انگلیسی
گام ۴	انتخاب پایگاه‌ها	گوگل اسکولار، ساینس دایرکت، پایگاه اطلاعاتی جهاد دانشگاهی، پرتال جامع علوم انسانی، اسکوپوس، نورمگز
گام ۵	غربالگری پژوهش‌ها	از مجموع ۱۱۶۷ پژوهش، در نهایت ۶۴ پژوهش (مطالعات منتشرشده فارسی در سال ۱۳۹۰-۱۴۰۴ و خارجی ۲۰۱۰-۲۰۲۴) که با اهداف و سؤالات پژوهش مرتبط بودند، برای مطالعه و بررسی انتخاب شدند.
گام ۶	مطالعه پژوهش‌ها	بررسی چکیده‌ها، نتایج و مباحث مرتبط با پژوهش‌ها.

تحلیل فرآیند پژوهش نشان می‌دهد که این مطالعه به‌صورت سیستماتیک و منسجم طراحی شده و هدف آن بررسی اثرات تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها است. مراحل این فرآیند به شرح زیر هستند:

گام ۱ (طرح سؤالات پژوهش): هدف این مرحله تعیین ابعاد و مؤلفه‌هایی است که از نظر پژوهش‌های پیشین بر هویت شهرها تأثیرگذار بوده‌اند. سؤالات پژوهش بر شناخت اثرات کاربری زمین بر هویت شهری متمرکز هستند و این اثرات را در قالب ابعاد و مؤلفه‌ها موردبررسی قرار می‌دهند. این سؤالات پایه و اساس جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل‌های بعدی هستند و جهت دهنده اصلی پژوهش محسوب می‌شوند.

گام ۲ (انتخاب کلیدواژه‌ها): کلیدواژه‌ها به زبان فارسی و انگلیسی تعیین شدند و شامل مفاهیمی کلیدی مانند «کاربری زمین»، «هویت شهری»، «ابعاد و مؤلفه‌ها»، «شهر» و «مرور سیستماتیک» هستند. این انتخاب، تمرکز بر جستجوی جامع و مرتبط با تمام پژوهش‌های مرتبط را تضمین می‌کند.

گام ۳ (انتخاب انواع پژوهش و بازه زمانی): منابع مورد مطالعه شامل مقالات، کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها به زبان‌های فارسی و انگلیسی هستند. بازه زمانی پژوهش‌ها از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۴ در منابع فارسی و از ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ در منابع انگلیسی در نظر گرفته شد تا تمرکز بر پژوهش‌های معاصر و به‌روز حفظ شود.

گام ۴ (انتخاب پایگاه‌ها): پایگاه‌های انتخاب‌شده شامل گوگل اسکولار، ساینس دایرکت، پایگاه اطلاعاتی جهاد دانشگاهی، پرتال جامع علوم انسانی، اسکوپوس و نورمگز هستند. این تنوع، جمع‌آوری داده‌های غنی و متنوع و دسترسی به منابع معتبر فارسی و انگلیسی را تضمین می‌کند.

گام ۵ (غربالگری پژوهش‌ها): تعداد اولیه پژوهش‌ها ۱۱۶۷ بود که پس از غربالگری، ۶۴ پژوهش مرتبط و معتبر برای مطالعه نهایی انتخاب شدند. معیارهای غربالگری شامل ارتباط موضوعی، سال انتشار، زبان و هدف پژوهش بود. تمرکز بر پژوهش‌های منتشرشده در سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۴ در فارسی و ۲۰۱۰-۲۰۲۴ در انگلیسی، نشان‌دهنده توجه به آخرین دستاوردهای علمی است.

گام ۶ (مطالعه پژوهش‌ها): در این مرحله، عناوین، چکیده‌ها، نتایج و مباحث مرتبط هر پژوهش بررسی شد. هدف این مرحله استخراج داده‌های لازم برای تحلیل اثرات کاربری زمین بر هویت شهری و شناسایی جامع ابعاد و مؤلفه‌های موردنظر بود.

درمجموع، این فرآیند نشان می‌دهد که پژوهش با رعایت اصول علمی و سیستماتیک طراحی شده و هدف آن تولید یک مرور جامع و معتبر در زمینه تأثیر کاربری زمین بر هویت شهری است. این رویکرد باعث می‌شود نتایج حاصل قابل اعتماد، هم‌راستا با پژوهش‌های پیشین و قابل استناد باشند.

مرور سیستماتیک به دلیل ارائه اطلاعات کتابشناسی مقالات، شامل عنوان، نویسندگان، چکیده و واژگان کلیدی به صورت گرافیکی، مورد توجه پژوهشگران حوزه شهرسازی قرار گرفته است. این ابزار امکان فراهم کردن اطلاعات جدید و کاربردی برای جامعه شهرسازان را می‌دهد (Bukar et al, 2023). هنگام استخراج فایل کلیدواژه‌ها، علاوه بر تحلیل‌های گرافیکی، خوشه‌هایی از کلیدواژه‌ها و محتوای مقالات و کتاب‌های مورد بررسی نیز شکل می‌گیرد. این خوشه‌ها باید با توجه به هدف و سؤال پژوهش تحلیل و تفسیر شوند (Moral-Muñoz et al, 2020). با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی وب آف ساینس، اسکوپوس و گوگل اسکولار، تعداد ۱۱۶۷ مقاله با جستجوی "land use planning" and "urban identity" دست آمد که طبق روند نمایش داده شده در شکل ۱، در نهایت ۶۴ مقاله و کتاب به عنوان مبنای مرور سیستماتیک حاضر انتخاب شدند (شکل ۱).

شکل ۲. نمودار شاخه‌ای جستجوی منابع و انتخاب پژوهش‌ها برای مرور سیستماتیک

یافته‌ها

مشخصات پژوهش‌های پیشین در حوزه تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها

با تحلیل ۶۴ مطالعه منتخب (جدول ۲)، ویژگی‌های تحقیقات قبلی در این زمینه به صورت نمودارها استخراج و نقشه گرافیکی آن‌ها نیز ترسیم شد.

جدول ۲. عنوان پژوهش‌های منتخب

انطباق‌پذیری و استفاده مجدد از میراث صنعتی به مثابه تداوم هویت شهری؛ (کارخانه سالامبورسازی تبریز و کارخانه چرم‌سازی ایگوالادا اسپانیا)
بررسی ارتباط امنیت اجتماعی و هویت معماری در کاربری‌های شهری
بررسی تأثیرات کاربری‌های شهری بر هویت شهر اسلامی (محدوده مورد مطالعه: منطقه یک شهر یزد)
بررسی تطبیق نظام‌های کاربری زمین شهری از دیدگاه دو پارادایم مدرنیسم و پست‌مدرنیسم
تبیین جایگاه مسجد جامع یزد در ایجاد حس مکان و هویت به فضای کالبدی شهر
بررسی جایگاه رنگ در فضای شهری امروز (مطالعه موردی: تهران، خیابان انقلاب، حدفاصل میدان انقلاب- چهارراه ولی‌عصر)
بررسی ضرورت ایجاد و ارزیابی عملکرد شهر جدید عالی شهر
بررسی و تحلیل توزیع کاربری‌های شهری و عناصر هویت‌بخش در شهرهای اسلامی
برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری (مورد: میناب)
تحلیل پایداری نواحی شهری و اولویت‌بندی توسعه آن با تکنیک تاپسیس (مورد مطالعه شهر گرگان)
تحلیل جامعه‌شناختی ترس از جرم: آزمون تجربی نظریه‌های اثربخشی جمعی و پتجره‌های شکسته
تحلیل کاربری اراضی شهری با نگرشی بر توسعه پایدار شهری محله شبان تهران
تحلیل کاربری هوشمند در نواحی با قابلیت توسعه با بهره‌گیری از مدل LUCIS نمونه موردی: منطقه ۲۲ کلان‌شهر تهران
تحلیل و ارزیابی کاربری اراضی شهرستان خوی و ارائه مدلی مناسب در راستای شناخت توانمندی‌های منطقه‌ای
تحلیلی بر تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهری نمونه موردی خیابان ارگ مشهد
تصمیم‌گیری چند شاخصه جهت تعیین کاربری شناسه‌های هویت شهری مورد پژوهشی: حمام تاریخی‌های اردبیل
تبیین مؤلفه‌های مؤثر کاربری‌های شهری در تبیین هویت شهر اسلامی
تلفیق باغ ایرانی با کاربری‌های شهری الگویی جهت حفظ هویت ملی و بومی شهرهای ایران
چالش‌های کیفیت محیطی در مکان‌های تفریحی شهری (نمونه موردی مراکز تفریحی شهر ایلام)

درآمدی بر مفهوم و کارکرد هویت محیط انسان‌ساخت
راهبرد توسعه شهر در جهت تحقق برنامه‌ریزی توسعه شهری (با تأکید بر برنامه راهبردی شهر کرمان)
روح شهر، بازتعریفی از شهر، فضا، فضای شهری و تعیین شاخص‌های روح‌بخش
سنجش عملکرد فضاهای پشتیبان شبکه پیاده‌راهی در بافت مرکزی شهر کرد
سنجش عوامل مؤثر در ایجاد معنای مکان از دیدگاه کاربران و شهرسازان (نمونه موردی: میدان انقلاب و ولایت فقیه ارومیه)
سنجش کیفیت محیط سکونت در محله نارمک تهران
سنجش و ارزیابی رضایتمندی شهروندان از سنجه‌های پایداری (نمونه موردی: شهر کرمان)
سیاست‌های زمین شهری و تأثیر آن در توسعه فیزیکی شهر اصفهان
شناسایی پهنه‌های مناسب احداث ساختمان‌های بلندمرتبه شهری مطالعه موردی: شهر اردبیل
مدیریت فضای سبز شهری منطقه ۹ شهرداری تهران
A narration of landscape identity with focus on people's activities in Uppsala
A new identity for the peri-urban
Chiang mai's intangible cultural heritage: Urban revitalization and cultural identity in a northern Thai city
Creating the Old and New Wests: landscape and identity in Anaconda and Hamilton, Montana
Exploring the challenges in protecting the identity of small historic towns in Malaysia
Homesteads, identity, and urbanization of migrant workers
Identifying and preserving urban landscape identity through public participation in the context of urban renewal: A case study of Kisumu City, Kenya
Living on the dragon's back: Agriculture, environment and rural identity in deep rural Montana
Local identity and local development: methods of knowledge in the Districts damaged by the earthquake
Migration, identity and wellbeing in China: Recent developments and new research
Neighbourhood identity: a methodological perspective from Nantes-France
Place identity: a generative AI's perspective
Reconciling a city with its natural identity (the role of water systems in Mashhad city sustainable planning)
Re-scaling patriotism: Competition and urban identity in Michael Bloomberg's New York
Street naming and political identity in the postcolonial African city: A social sustainability framework
The impacts of land use change on place identity: The case of Istiklal Street
The Impacts of state policies on social housing and urban identity: the case Maskan Mehr of Urmia
The influence of landuse planning on the making of the cities physical identity in Iran: an analytical review and commentary
The politics of place identity in peri-urban environments. What role for productive farming landscapes? A case study of Wollondilly Shire, NSW, Australia
Transformations and conservation of the ex-colonial dwelling settlements in North Bandung-Indonesia: a historical and urban architectural review for the search of city identity and conservation strategy approaches
Urban aesthetics and national identity: the refashioning of Eastern Mediterranean cities between 1900 and 1940
Urban identity as a complementary tool to urban wellbeing
Urban identity: heritage protection and comfort regulations in Geneva's current housing
What matters to people? Exploring contents of landscape identity at the local scale
A narration of landscape identity with focus on people's activities in Uppsala
A new identity for the peri-urban
Chiang mai's intangible cultural heritage: Urban revitalization and cultural identity in a northern Thai city
Creating the Old and New Wests: landscape and identity in Anaconda and Hamilton, Montana
Exploring the challenges in protecting the identity of small historic towns in Malaysia
Homesteads, identity, and urbanization of migrant workers
Identifying and preserving urban landscape identity through public participation in the context of urban renewal: A case study of Kisumu City, Kenya
Living on the dragon's back: Agriculture, environment and rural identity in deep rural Montana
Local identity and local development: methods of knowledge in the Districts damaged by the earthquake
Migration, identity and wellbeing in China: Recent developments and new research
Neighbourhood identity: a methodological perspective from Nantes-France
Place identity: a generative AI's perspective
Reconciling a city with its natural identity (the role of water systems in Mashhad city sustainable planning)
Re-scaling patriotism: Competition and urban identity in Michael Bloomberg's New York
Street naming and political identity in the postcolonial African city: A social sustainability framework
The impacts of land use change on place identity: The case of Istiklal Street
The Impacts of state policies on social housing and urban identity: the case Maskan Mehr of Urmia
The influence of landuse planning on the making of the cities physical identity in Iran: an analytical review and commentary

The politics of place identity in peri-urban environments. What role for productive farming landscapes? A case study of Wollondilly Shire, NSW, Australia
Transformations and conservation of the ex-colonial dwelling settlements in North Bandung-Indonesia: a historical and urban architectural review for the search of city identity and conservation strategy approaches
Urban aesthetics and national identity: the refashioning of Eastern Mediterranean cities between 1900 and 1940
Urban identity as a complementary tool to urban wellbeing
Urban identity: heritage protection and comfort regulations in Geneva's current housing
What matters to people? Exploring contents of landscape identity at the local scale

تحلیل توزیع کمی پژوهش‌های منتخب نشان می‌دهد که روند انتشار مقالات داخلی و خارجی در طول سال‌ها صعودی بوده است.

۱. تمرکز زمانی مقالات داخلی: بیشترین تعداد مقالات داخلی مربوط به سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۷ با ۴ مقاله است و پس از آن سال‌های ۱۳۹۲، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۶ با ۳ مقاله قرار دارند. به‌ویژه، حدود ۴۰٪ از مقالات داخلی مربوط به سال ۱۳۹۷ است که نشان‌دهنده تمرکز پژوهشی قابل‌توجه در این سال است.

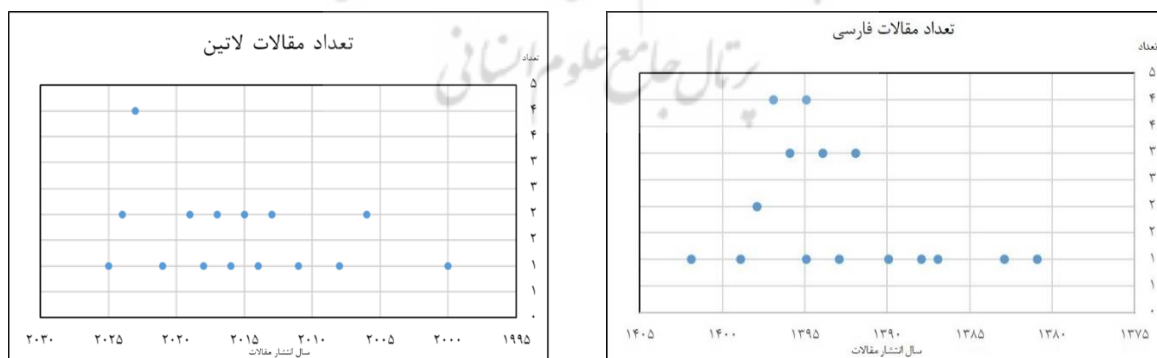
۲. تمرکز زمانی مقالات خارجی: بیشترین تعداد مقالات خارجی در سال ۲۰۲۳ با ۴ مقاله مشاهده شد و سال‌های ۲۰۰۶، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵، ۲۰۱۷ و ۲۰۱۹ هر کدام با ۲ مقاله در رتبه بعدی قرار دارند. بیست درصد مقالات خارجی مربوط به سال ۲۰۲۳ است که این سال را به نقطه اوج فعالیت‌های پژوهشی در منابع خارجی تبدیل کرده است.

۳. روند کلی انتشار: روند انتشار پژوهش‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی به‌طور کلی صعودی بوده و نشان‌دهنده افزایش تولید محتوا و توجه به این حوزه در طول زمان است.

۴. سال‌های کمترین فعالیت: کمترین تعداد مقالات در سال‌های ۱۳۸۱ و ۲۰۰۰ مشاهده شده است که ممکن است به دلایلی همچون محدودیت منابع، تمرکز کمتر بر پژوهش یا عوامل دیگر مرتبط باشد.

۵. وضعیت سال ۲۰۲۴: داده‌های مربوط به سال ۲۰۲۴ هنوز در حال به‌روزرسانی هستند؛ با این حال، پژوهش‌های ثبت‌شده تا تاریخ ۱۰ دسامبر ۲۰۲۴ در تحلیل لحاظ شده‌اند.

در مجموع، داده‌ها نشان می‌دهند که تولید پژوهش در حوزه تغییر کاربری زمین و هویت شهری در حال افزایش است، با تمرکز قابل‌توجه در سال‌های اخیر، به‌ویژه در سال ۱۳۹۷ برای مقالات داخلی و سال ۲۰۲۳ برای مقالات خارجی، که بیانگر رشد توجه و فعالیت‌های پژوهشی در این حوزه است.

شکل ۳. توزیع کمی سالانه مقالات منتخب (بالا: پژوهش‌های فارسی، پایین: پژوهش‌های انگلیسی)

تحلیل توزیع جغرافیایی مطالعات مرتبط با تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها نشان می‌دهد که این موضوع در سطح جهانی مورد توجه قرار گرفته است، اما تمرکز و تمرکز جغرافیایی این تحقیقات متفاوت است.

۱. تمرکز جغرافیایی: آسیا، به‌ویژه ایران، بیشترین سهم را در انجام پژوهش‌های مرتبط با تغییر کاربری زمین و هویت شهری دارد، که نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت این موضوع در منطقه است. آمریکا و اروپا نیز فعال هستند، اما سهم کمتری نسبت به آسیا دارند. چین پس از آمریکا و اروپا در جایگاه سوم قرار دارد که بیانگر رشد توجه به این حوزه در این کشور است.

۲. سهم نسبی کشورهای خاص: بیشترین تعداد مقالات توسط بریتانیا، ایران و آمریکا تولید شده است که نشان می‌دهد کشورهای با سطح توسعه متفاوت، به این موضوع اهمیت می‌دهند. جایگاه ویژه ایران ممکن است ناشی از مسائل توسعه شهری، زیست‌محیطی یا فرهنگی خاص این کشور باشد.

۳. توزیع درصدی: حدود ۴۰٪ مقالات در آسیا (به‌ویژه ایران) متمرکز شده‌اند، ۲۲٪ در آمریکا و ۱۹٪ در اروپا، که نشان‌دهنده فعالیت نسبتاً متوازن در آمریکا و اروپا و تمرکز بالاتر در آسیا است.

۴. نتیجه‌گیری: تمرکز مطالعات در آسیا، به‌ویژه ایران، نشان‌دهنده نیازها، چالش‌ها و مسائل توسعه شهری خاص این مناطق است. حضور کشورهای توسعه‌یافته‌تر مانند آمریکا و اروپا نیز بیانگر توجه جهانی و تحقیقات پیشرفته در این حوزه است. این توزیع جغرافیایی می‌تواند بر اولویت‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی شهری تأثیرگذار باشد، زیرا شناخت جامع و متنوع از مسائل منطقه‌ای اهمیت دارد.

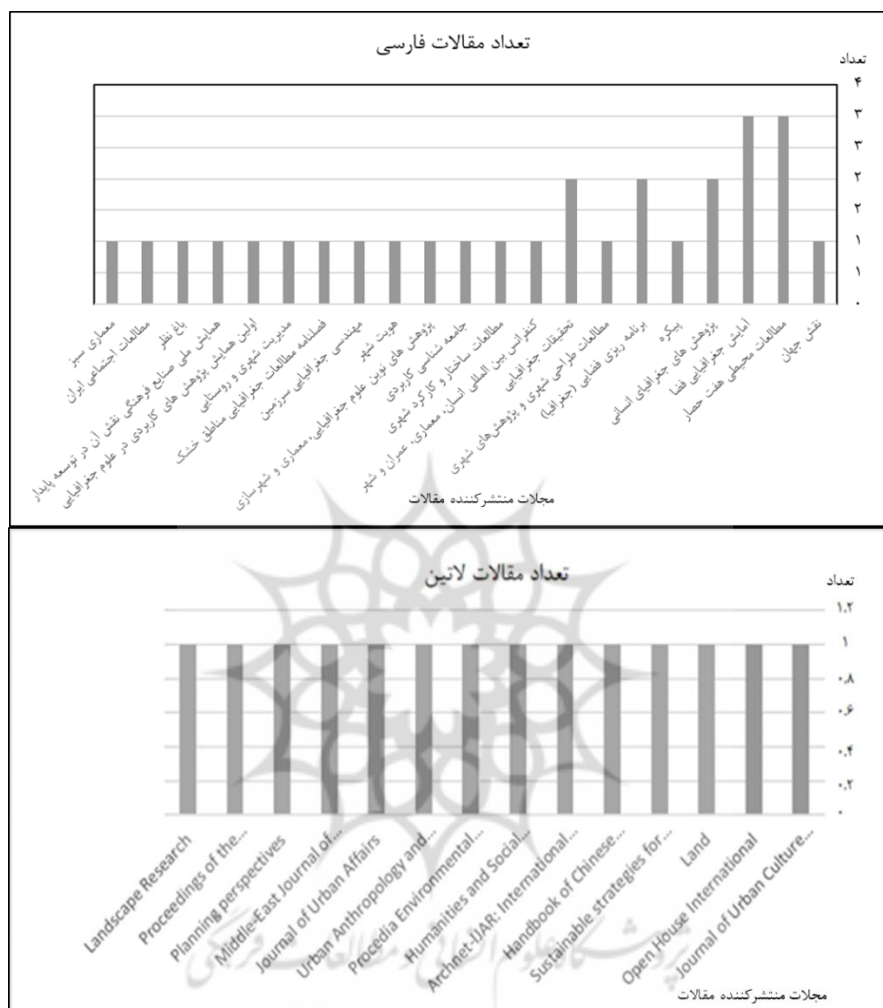
درمجموع، تنوع جغرافیایی تحقیقات نشان می‌دهد که تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها یک مسئله جهانی است، اما هر منطقه با توجه به ویژگی‌ها و چالش‌های خاص خود، به آن از دیدگاه‌های متفاوت می‌نگرد.

شکل ۴. توزیع جغرافیایی مطالعات

بررسی سازمان‌های منتشرکننده منابع منتخب نشان می‌دهد که در حوزه تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها در ایران، فعالیت‌های پژوهشی قابل‌توجهی انجام شده است. بر اساس داده‌ها، ۲۱ مجله در این حوزه اقدام به انتشار مقالات کرده‌اند. به‌طورکلی، ۳۶ مقاله داخلی (فارسی) و ۱۴ مقاله انگلیسی منتشر شده‌اند که نشان‌دهنده تمرکز بیشتر بر پژوهش‌های داخلی است. در میان منابع فارسی، مجله آمایش جغرافیایی فضا و مطالعات محیطی هفت حصار نقش برجسته‌ای در انتشار مقالات ایفا کرده‌اند. مقالات انگلیسی نیز در مجلات متنوعی منتشر شده‌اند که بیانگر تلاش‌های بین‌المللی برای بررسی این موضوع است. علاوه بر مقالات، منابع شامل کتاب‌ها و پایان‌نامه‌های دکتری نیز هستند که

نشان می‌دهد پژوهش‌های دانشگاهی و آکادمیک در این زمینه فعال بوده‌اند. این تحلیل نشان می‌دهد که حوزه تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها در ایران از نظر علمی فعال است و منابع متنوعی در قالب مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها در دسترس است. با این حال، تمرکز عمده بر پژوهش‌ها و مجلات داخلی است، در حالی که انتشار مقالات انگلیسی نشان‌دهنده توجه جهانی به این موضوع است.

شکل ۵. توزیع جغرافیایی مطالعات

۱. در حوزه تأثیر کاربری‌های مذهبی، فرهنگی و تجاری بر هویت شهرها، احمد پوراحمد، بهار نوکار، زینب کرکه‌آبادی، مجتبی رفیعیان و کرامت‌الله زیاری از فعال‌ترین پژوهشگران هستند. تمرکز عمده تحقیقات فعلی بر این سه نوع کاربری و بررسی قوانین و استانداردهای مرتبط است. با این حال، نیاز به گسترش تحقیقات به حوزه‌های دیگر و مشارکت بیشتر پژوهشگران شهرسازی برای پوشش موضوعات جدید و متنوع‌تر وجود دارد.

۲. نمونه‌های مطالعاتی داخلی عمدتاً در شهرهای تاریخی و شاخص ایران انجام شده‌اند؛ از جمله یزد (مسجد جامع و منطقه یک)، تهران (محله نارمک)، ارومیه (میدان)، اردبیل (حمام تاریخی)، تبریز (کارخانه) و ایلام، میناب، شهرکرد و مشهد (خیابان ارگ). این مطالعات بر بافت‌های تاریخی، فرهنگی و مکان‌های شاخص شهری تمرکز دارند و تأثیر تغییرات کاربری زمین بر هویت شهری را بررسی کرده‌اند.

۳. تعداد مقالات مرتبط با هر شهر محدود است؛ یزد و تهران هر کدام با ۳ مطالعه (۱۳.۶٪ سهم هر یک) بیشترین

تمرکز را دارند، تبریز با ۲ مطالعه و سایر شهرها هر کدام تنها یک مطالعه را شامل می‌شوند. به‌طور کلی، ۷۲٪ پژوهش‌ها در سایر شهرهای ذکر شده پراکنده‌اند، که نشان‌دهنده تمرکز محدود تحقیقات بر چند شهر خاص و پراکندگی بررسی‌ها در سایر مناطق است.

۴. نتیجه‌گیری: حوزه موردبررسی تاکنون عمدتاً محدود به چند شهر مشخص بوده و در سایر شهرها کمتر مطالعه شده است. این وضعیت ضرورت انجام تحقیقات گسترده‌تر و متنوع‌تر در زمینه هویت شهری و کاربری‌های مختلف را نشان می‌دهد. گسترش مطالعات به شهرها و بافت‌های متنوع و پوشش موضوعات متفاوت می‌تواند درک دقیق‌تری از تأثیرات کاربری‌ها بر هویت شهری فراهم کند. به‌طور کلی، گرایش پژوهش‌ها بیشتر بر تأثیرات مذهبی، فرهنگی و تجاری بوده و توجه به حوزه‌ها و شهرهای دیگر می‌تواند غنای علمی این حوزه را افزایش دهد.

از ۱۵ مقاله خارجی موردبررسی، حدود ۴۰٪ نمونه‌های موردی در قاره آسیا قرار دارند، درحالی‌که هر یک از قاره‌های اروپا، اقیانوسیه و آفریقا تنها ۶٪ سهم دارند و باقی مقالات نمونه موردی نداشته‌اند. بیشترین تمرکز نمونه‌های موردی بر آسیا نشان‌دهنده اولویت مطالعاتی در این منطقه است، درحالی‌که سهم سایر قاره‌ها به دلایلی مانند محدودیت منابع، دسترسی به داده‌ها یا اولویت‌های پژوهشی کمتر است. تقریباً نیمی از مقالات (۶ مقاله) فاقد نمونه موردی بوده‌اند که ممکن است ناشی از نوع مطالعه، هدف پژوهش یا کمبود داده‌های موردی باشد. این توزیع، هم تمرکز پژوهش‌ها بر آسیا را نشان می‌دهد و هم بر لزوم توجه به مناطق کم پوشش و بررسی دلایل کمبود نمونه‌های موردی در سایر قاره‌ها تأکید می‌کند.

ابعاد و مؤلفه‌های پدیده تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها

تحلیل کلمات کلیدی نشان می‌دهد که عبارت‌های «کاربری زمین» و «هویت شهرها» به‌طور هم‌زمان موردتوجه پژوهش‌ها قرار گرفته‌اند. درک جامع یک شهر نیازمند بررسی چندبعدی شامل ابعاد معنوی، مصنوعی-طبیعی و انسان-محیطی است. بعد معنوی به جنبه‌های ذهنی، فرهنگی، تاریخی و خاطرات جمعی مرتبط با مکان می‌پردازد و مؤلفه‌هایی مانند تداعی خاطره، تاریخ شهر، مشاهیر، هویت نام و عقاید ساکنان را شامل می‌شود. بعد مصنوعی-طبیعی بر عناصر فیزیکی و ساختاری شهر مانند منظر عمومی، مؤلفه‌های کانونی و نقطه‌ای، خیابان‌ها، بناهای شاخص و مناظر طبیعی تمرکز دارد. بعد انسان-محیطی نیز تعامل فرهنگی و زبانی انسان با محیط را در قالب آداب‌ورسوم، اعتقادات و لهجه بررسی می‌کند. این سه بعد در کنار هم نقش مهمی در شکل‌گیری هویت، کارکرد و زیبایی‌شناسی شهر دارند و نشان می‌دهند که برای درک کامل هویت شهری، لازم است تمامی این مؤلفه‌ها مورد مطالعه و تحلیل قرار گیرند. در ادامه، مؤلفه‌ها و ابعاد تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها بررسی شده است.

جدول ۳. ابعاد و مؤلفه‌های تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهرها

ابعاد	معنوی	مصنوع-طبیعی	انسانی-محیطی
	تداعی خاطره/ تاریخ شهر/ وقایع مهم/ مشاهیر شهر/ نام شهر/ عقاید مؤلفه ساکنان/ اخلاق ساکنان/ نژاد ساکنان/ قومیت/ روح مکان/ خاطرات جمعی/ تقدیس	منظر عمومی (کلیت فرم شهر)/ مؤلفه‌های کانونی و نقطه‌ای (میدان‌ها، دروازه‌ها، پارک‌ها)/ مؤلفه‌های خطی-نقطه‌ای تاریخی و کالبدی (بازارها، کاخ‌ها)/ عناصر خطی-ساختاری شاخص (خیابان‌های اصلی ساخت شهر)/ تک بناهای شاخص شهری/ توده‌ها، حوزه‌ها و فضاهای شاخص شهری/ جایگاه کلی طبیعی/ مؤلفه‌های ساختاری/ مؤلفه‌های ساختاری طبیعی/ مؤلفه‌های حوزه‌ای و ساختی طبیعی/	آداب‌ورسوم/ لهجه و زبان/ اعتقادات، سیره و روش زندگی

مؤلفه‌های نقطه‌ای / مؤلفه‌های نقطه‌ای - خطی	
(امیر فخریان و رضائی گرگانی، ۱۳۹۷) // (نوکار و رضائی گرگانی، ۱۴۰۲) // (نوکار و رضائی گرگانی، ۱۳۹۷) // (رنجکش و فدائی نژاد، ۱۳۹۸) // (نوکار و مهرجردی و میرنژاد، ۱۳۹۴) // (تقی‌پور و همکاران، ۱۳۹۷) // (مهرجردی و میرنژاد، همکاران، ۱۳۹۷) // (رنجکش و کفشچیان مقدم و پهلوان، ۱۳۹۵) // (۱۳۹۴) // (کفشچیان مقدم و پهلوان، ۱۳۹۵) // (ملکی و فدائی نژاد، ۱۳۹۸) // (تقیلو، ۱۳۹۷) // (زربخش و همکاران، ۱۳۹۸) // (کرکه‌آبادی و نوکار، ۱۳۹۴) // (وحدت‌زادگان، ۱۳۹۰) // (میرزاییگی و همکاران، ۱۳۹۳) // (رضوانی، ۱۳۹۵) // (میرزاییگی و همکاران، ۱۳۹۳) // (وحدت و مشرف دهکردی و شیعه، ۱۳۹۷) // (وحدت و همکاران، ۱۳۹۶) // (Vilma Hastaoglou- Arsalani et al, 2017) // (Manahasa et al, 2025) // (et al, 2017) // (Manahasa et al, 2025) // (Maleki et al, 2016) // (Ramos et al, 2019) // (Helena Ignasia, Martinidis, 2011) // (Manahasa et al, 2025) // (Denes & Pradit, 2022)	(امیر فخریان و رضائی گرگانی، ۱۳۹۷) // (نوکار و رضائی گرگانی، ۱۴۰۲) // (نوکار و رضائی گرگانی، ۱۳۹۷) // (رنجکش و فدائی نژاد، ۱۳۹۸) // (نوکار و مهرجردی و میرنژاد، ۱۳۹۴) // (تقی‌پور و همکاران، ۱۳۹۷) // (مهرجردی و میرنژاد، همکاران، ۱۳۹۷) // (رنجکش و کفشچیان مقدم و پهلوان، ۱۳۹۵) // (۱۳۹۴) // (کفشچیان مقدم و پهلوان، ۱۳۹۵) // (ملکی و فدائی نژاد، ۱۳۹۸) // (تقیلو، ۱۳۹۷) // (زربخش و همکاران، ۱۳۹۸) // (کرکه‌آبادی و نوکار، ۱۳۹۴) // (وحدت‌زادگان، ۱۳۹۰) // (میرزاییگی و همکاران، ۱۳۹۳) // (رضوانی، ۱۳۹۵) // (میرزاییگی و همکاران، ۱۳۹۳) // (وحدت و مشرف دهکردی و شیعه، ۱۳۹۷) // (وحدت و همکاران، ۱۳۹۶) // (Vilma Hastaoglou- Arsalani et al, 2017) // (Manahasa et al, 2025) // (et al, 2017) // (Manahasa et al, 2025) // (Maleki et al, 2016) // (Ramos et al, 2019) // (Helena Ignasia, Martinidis, 2011) // (Manahasa et al, 2025) // (Denes & Pradit, 2022)

در ادامه، عناوین، کلمات کلیدی و محتوای سه خوشه شناسایی شده پیرامون ابعاد و مؤلفه‌های تأثیر تغییرات کاربری زمین بر هویت شهرها ارائه شده است.

خوشه ۱: رابطه تغییرات کاربری زمین و بعد معنوی هویت

تغییرات کاربری زمین می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر هویت افراد و جوامع داشته باشد. از دیرباز، زمین و فضاهای طبیعی برای انسان‌ها نمادهایی مقدس و مفهومی بوده‌اند و شامل چشم‌اندازهای طبیعی، زیارتگاه‌ها، گورستان‌های تاریخی و مکان‌های آیینی هستند که با ارزش‌های معنوی و باورهای فرهنگی درآمیخته‌اند. تغییر کاربری این فضاها به مناطق صنعتی، تجاری یا مسکونی، موجب تضعیف ارتباط عاطفی و معنوی انسان‌ها با مکان‌هایی می‌شود که هویت و آرامش روحی آن‌ها را شکل می‌دادند. این امر می‌تواند خلأ معنوی و کاهش حس تعلق به مکان را ایجاد کند، زیرا چنین فضاهایی حامل خاطرات جمعی و پیوندهای معنوی هستند که به سادگی قابل جایگزینی نیستند.

از سوی دیگر، تخریب یا تغییر کاربری فضاهای دارای ارزش معنوی، مانع انتقال هویت فرهنگی به نسل‌های آینده می‌شود. هنگامی که فضاهای سنتی و مقدس از بین می‌روند یا تغییر کاربری می‌یابند، این مکان‌ها دیگر قادر به ایفای نقش حامل ارزش‌های معنوی و فرهنگی نیستند و نسل‌های بعدی نمی‌توانند ارتباط معناداری با پیشینه فرهنگی و هویتی خود برقرار کنند. نتیجه چنین تغییراتی، جایگزینی هویت مادی گرایانه به جای هویت معنوی است. بنابراین، تغییر کاربری زمین نه تنها ساختارهای اکولوژیک را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه ارزش‌های معنوی، پیوندهای عاطفی و هویت فرهنگی جوامع را نیز دستخوش تغییر می‌کند.

خوشه ۲: رابطه تغییرات کاربری زمین و بعد طبیعی و مصنوع هویت

تغییرات کاربری زمین یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر محیط‌زیست و فضاهای طبیعی است. این تغییرات که ناشی از توسعه شهری، صنعتی و کشاورزی هستند، باعث تخریب اکوسیستم‌های طبیعی، کاهش تنوع زیستی و تغییر سیمای طبیعی زمین می‌شوند. از منظر بعد طبیعی، تغییر کاربری زمین می‌تواند فضاهای بکر و منابع طبیعی مانند جنگل‌ها، تالاب‌ها و مراتع را تحت تأثیر قرار دهد و زیست‌بوم منطقه را تضعیف کرده و روندهای طبیعی مانند چرخه آب‌و‌خاک را مختل کند. این اثرات ناشی از عدم مدیریت پایدار منابع و توجه ناکافی به پیامدهای زیست‌محیطی است.

از منظر بعد مصنوع، تغییر کاربری زمین به فضاهای انسانی مانند ساختمان‌ها، جاده‌ها و زیرساخت‌های شهری منجر می‌شود و به مرور زمان هویتی جدید برای مکان‌ها ایجاد می‌کند. این هویت مصنوع گاه با از بین رفتن هویت طبیعی

همراه است، زیرا جایگزینی طبیعت با سازه‌های انسانی تجربه فضایی و ارتباط انسان با محیط را تغییر می‌دهد. در این فرآیند، فضاهای طبیعی که حامل معانی فرهنگی و تاریخی خاص بودند، به فضاهایی کارکردی و اقتصادی تبدیل می‌شوند.

خوشه ۳: رابطه تغییرات کاربری زمین و بعد انسانی و محیطی هویت

تغییرات کاربری زمین، که معمولاً ناشی از فعالیت‌های انسانی مانند شهرسازی، کشاورزی و صنعتی‌سازی است، تأثیرات قابل توجهی بر ابعاد انسانی و محیطی دارد. از منظر بعد انسانی، این تغییرات می‌توانند پیوندهای فرهنگی و اجتماعی مردم با مکان‌ها را تضعیف کنند. زمین‌ها و فضاهایی که پیش‌تر حامل خاطرات جمعی و هویت اجتماعی بودند، ممکن است به دلیل توسعه بی‌رویه شهری یا تغییر کاربری به فضاهای تجاری و صنعتی، معنا و کارکرد خود را از دست بدهند. این تغییرات می‌تواند منجر به مهاجرت اجباری، گسست اجتماعی و احساس بیگانگی از مکان‌ها شود و هویت محلی و منطقه‌ای را تحت تأثیر قرار دهد.

از منظر بعد محیطی، تغییر کاربری زمین باعث تخریب اکوسیستم‌ها و نابودی زیستگاه‌های طبیعی می‌شود و بر هویت زیست‌محیطی اثر می‌گذارد. زمین‌های سبز و بکر که نقش مهمی در ایجاد حس تعلق به طبیعت و محیط‌زیست دارند، با تبدیل به کاربری‌های غیرطبیعی مانند ساختمان‌سازی یا صنایع، ارزش اکولوژیکی و هویتی خود را از دست می‌دهند. در نتیجه، پایداری اکوسیستم‌ها تهدید شده و ارتباط انسان با محیط طبیعی کاهش می‌یابد.

در این پژوهش، ابتدا اطلاعات توصیفی پژوهش‌های پیشین شامل نویسندگان، سال انتشار و مجلات بررسی شد و سپس ابعاد و مؤلفه‌های تأثیر تغییرات کاربری زمین بر هویت شهرها استخراج گردید. بررسی روند انتشار نشان می‌دهد که پژوهش‌های انگلیسی و فارسی از سال‌های ۲۰۱۰ و ۱۳۹۳ رشد سریع‌تری داشته و بیشترین مقالات مربوط به سال‌های ۲۰۲۳ و ۱۳۹۷ هستند. سه قاره آسیا، آمریکا و اروپا پیش‌گام در این مطالعات بوده و اکثر پژوهش‌های داخلی در مجلات آمایش جغرافیایی فضا و مطالعات محیطی هفت حصار منتشر شده‌اند. نویسندگان برجسته شامل احمد پوراحمد، بهار نوکار، زینب کرکه‌آبادی، مجتبی رفیعیان و کرامت‌الله زبیری هستند. تحلیل کلمات کلیدی نشان می‌دهد که سه خوشه اصلی در پژوهش‌ها وجود دارد: ابعاد معنوی، محیطی و انسانی، و ابعاد مصنوع و طبیعی، با مؤلفه‌های ساختاری، توده‌ای و حوزه‌ای. نتایج حاکی از آن است که ۳۳ درصد پژوهش‌ها بر بعد مصنوع و طبیعی تمرکز دارند و مؤلفه‌های ساختاری، توده‌ای و حوزه‌ای از مهم‌ترین پیامدهای تغییرات کاربری زمین بر هویت شهری هستند.

بحث

هویت شهری یک مفهوم در حال تحول است و تغییر کاربری زمین می‌تواند احساس تعلق ساکنان به محدوده‌های شهری را کاهش دهد و در نهایت منجر به تعطیلی برخی کاربری‌ها شود. بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که اکثر مطالعات، تغییر کاربری زمین را در نمونه‌های موردی بررسی کرده‌اند و کمبود پژوهش‌های جامع درباره ابعاد و مؤلفه‌های این پدیده مشهود است. به نظر می‌رسد محدودیت در نظریه‌های بومی مرتبط با هویت و تغییرات کاربری زمین، سبب شده پژوهش‌ها بیشتر در قالب نمونه‌های موردی انجام شوند و ظرفیت پیاده‌سازی نظریه‌های بومی هنوز مغفول مانده باشد. مطالعات نشان می‌دهند که پژوهش‌هایی که به رابطه تغییرات کاربری زمین و هویت شهری پرداخته‌اند، عمدتاً مربوط به سال ۲۰۲۳ هستند که نشان‌دهنده جذابیت و ضرورت موضوع است. در ایران نیز افزایش پژوهش‌ها از سال ۱۳۹۷ مشاهده می‌شود، بیشتر در قالب رساله‌های دکتری و در پاسخ به خلاهای پژوهشی موجود. سه قاره آسیا، آمریکا و اروپا پیش‌گام این مطالعات بوده‌اند که نشان‌دهنده توجه به تغییرات هویتی در شهرهای این مناطق

است. در داخل کشور، بیشتر مقالات در مجلات آمایش جغرافیایی فضا و مطالعات محیطی هفت حصار منتشر شده‌اند و برخلاف تصور، تعداد مقالات منتشر شده در مجله هویت شهر محدود است.

بر اساس تحلیل پژوهش‌ها، سه خوشه اصلی رابطه تغییرات کاربری زمین و هویت شهری شناسایی شده است: بعد معنوی هویت: شامل مؤلفه‌هایی مانند تداعی خاطره، تاریخ شهر، وقایع مهم، مشاهیر، نام شهر، عقاید و اخلاق ساکنان، نژاد و قومیت، روح مکان، خاطرات جمعی و تقدیس.

بعد طبیعی-مصنوعی هویت: شامل منظر عمومی، مؤلفه‌های کانونی و نقطه‌ای (میدان‌ها، دروازه‌ها، پارک‌ها)، عناصر تاریخی و کالبدی (بازارها، کاخ‌ها)، تک بناهای شاخص، توده‌ها و حوزه‌ها، جایگاه کلی طبیعی و مؤلفه‌های ساختاری.

بعد انسانی و محیطی هویت: شامل آداب‌ورسوم، اعتقادات، سیره و سبک زندگی، لهجه و زبان ساکنان. در مطالعات داخلی، تمرکز بیشتر بر شهرهای اسلامی و بعد معنوی بوده و بعد مصنوعی و طبیعی به‌عنوان تجلی تغییرات معنوی، بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. در مقابل، پژوهش‌های کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهند که اثرات تغییرات کاربری زمین بر هویت شهری چندبعدی و گسترده است، درحالی‌که مطالعات داخلی عمدتاً بر بعد معنوی و طبیعی تمرکز دارند. کمبود پژوهش‌های جامع و بومی اهمیت توجه به‌تمامی ابعاد هویت در فرآیند تغییر کاربری زمین را برجسته می‌کند و نیازمند مطالعات آینده‌نگر و عمیق است. محدودیت‌های پژوهش شامل کمبود منابع بومی و منطقه‌ای، تمرکز بر شهرهای اسلامی، استفاده عمده از تحلیل‌های توصیفی و آماری و فقدان نظریه‌های بومی قوی و پژوهش‌های میان‌رشته‌ای است که درک جامع و چندبعدی از این پدیده را محدود کرده است. برای غنی‌سازی پژوهش‌ها پیشنهاد می‌شود منابع بومی و منطقه‌ای توسعه‌یابند، مطالعات میدانی و مصاحبه‌های محلی انجام شود، از فناوری‌های نوین مانند سنجش از راه دور بهره گرفته شود، مطالعات تطبیقی و بین‌المللی گسترش یابد و رویکردهای کیفی و روایت‌محور مورد استفاده قرار گیرد. همچنین تقویت نظریه‌های بومی و چند رشته‌ای، گسترش نمونه‌های پژوهشی و تدوین سیاست‌های عملی بر اساس یافته‌ها می‌تواند در حفظ و ارتقاء هویت شهری مؤثر باشد.

نتیجه‌گیری

تحلیل یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تغییر کاربری زمین به‌عنوان یک فرآیند پویا و در حال تحول، تأثیر قابل‌توجهی بر هویت شهری دارد و می‌تواند احساس تعلق، ارزش‌های فرهنگی، تاریخی و معنوی ساکنان را تضعیف کند. این تغییرات نه‌تنها بر ابعاد معنوی هویت، بلکه بر ابعاد طبیعی-مصنوعی و انسانی-محیطی نیز اثرگذار هستند. مشابه در ایران، از جمله پژوهش‌های امیرفخریان و رضایی‌گرگانی (۱۴۰۲) و نوکار و کرکه‌آبادی (۱۳۹۷) نشان می‌دهند که تغییرات کاربری زمین باعث کاهش حس تعلق شهروندان و تأثیر بر عناصر معنوی و طبیعی هویت شهری می‌شود. همچنین، پژوهش‌های بین‌المللی مانند Ercan (2017) و Cheshmehzangi (2020) تأیید می‌کنند که تغییرات کالبدی و کاربری در بافت شهری، علاوه بر تأثیر بر ابعاد معنوی، می‌تواند ساختار فیزیکی و منظر عمومی شهر را دچار دگرگونی کرده و هویت شهری را تحت تأثیر قرار دهد. نتایج این پژوهش همسو با یافته‌های Behzadfar (2010) و Idrin et al (2013) نشان می‌دهد که فقدان برنامه‌ریزی کاربری زمین متناسب با هویت محلی می‌تواند انسجام اجتماعی و تعلق‌خاطر ساکنان را کاهش دهد. بررسی‌ها در کشورهای توسعه‌یافته (آسیا، اروپا و آمریکا) نیز حاکی از آن است که تغییرات کاربری زمین به‌عنوان ابزاری برای ارتقاء هویت شهری و بازسازی شهری به کار گرفته شده است؛ این در حالی است که پژوهش‌های داخلی در ایران عمدتاً بر شهرهای اسلامی و بعد معنوی هویت تمرکز دارند، که نشان‌دهنده تضاد و تمایز قابل‌توجهی میان رویکردهای داخلی و بین‌المللی است.

باتوجه به یافته‌های پژوهش و کمبود مطالعات جامع و بومی، انجام مطالعات آینده‌نگر و چندبعدی ضروری است. پژوهش‌های آینده می‌توانند شامل تحلیل تطبیقی اثرات تغییر کاربری زمین بر هویت فرهنگی و معنوی در شهرهای اسلامی و غیر اسلامی، بررسی تأثیر آن بر مؤلفه‌های خاطره‌ساز و معنوی در بافت‌های تاریخی، و ارزیابی اثرات بر عناصر طبیعی-مصنوعی و منظر شهری باشند. همچنین، تحلیل نقش سیاست‌گذاری‌های شهری در مدیریت تغییر کاربری و حفظ هویت فرهنگی و طبیعی، توسعه رویکردهای بومی و فرهنگی، و بررسی رابطه تغییر کاربری زمین با شکل‌گیری هویت جمعی در شهرهای مختلف، اهمیت ویژه‌ای دارد. استفاده از روش‌های کیفی و روایت‌محور، مانند مصاحبه‌های عمیق و گروه‌های تمرکز، به درک ابعاد فرهنگی و معنوی هویت شهری کمک می‌کند و تدوین سیاست‌های جامع و انعطاف‌پذیر می‌تواند نظارت بر تغییرات کاربری زمین و حفظ حس تعلق و اصالت شهرها را تضمین کند.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند به‌ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- امیرفخریان، مصطفی و رضایی‌گرگانی، امیررضا. (۱۴۰۲). تحلیلی بر تأثیر تغییر کاربری زمین بر هویت شهری (نمونه موردی: خیابان ارگ مشهد). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۱۴(۵۳)، ۸۵-۱۰۲. <https://doi.org/10.22034/jargs.2023.373975.0>
- بدیعی‌ازنده‌ای، مرجان؛ قالیباف، محمدباقر؛ پورموسوی، سیدموسی و پوینده، محمدهادی. (۱۳۹۳). تبیین جغرافیایی بنیادهای هویت در مقیاس محلی. *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۴۶(۳)، ۵۲۲-۵۰۵. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2014.51224.505-522>
- بزرگمهر، کیا و ادیب‌نیا، فاطمه. (۱۳۹۴). بررسی و تحلیل توزیع کاربری‌های شهری و عناصر هویت‌بخش در شهرهای اسلامی. *کنفرانس بین‌المللی انسان، معماری، عمران و شهر، تبریز*، ۹-۱.
- پرهیزکاری، زهرا. (۱۳۹۲). ابعاد هویتی و زیبایی‌شناسی المان‌ها و نمادهای شهری در معماری ایرانی-اسلامی. *همایش ملی معماری و شهرسازی انسان‌گرا، دانشگاه آزاد اسلامی قزوین*، ۱۲-۱.
- پورجعفر، محمدرضا و رفیعیان، محسن. (۱۴۰۰). بررسی شکل و فرم کلی شهر یزد. *گفت‌وگو طراحان شهری، مروری بر ادبیات و نظریه‌های معاصر*، ۲(۱)، ۲۵-۱.
- حسینی، سیده‌سمیه. (۱۳۹۲). آنچه ما از دست داده‌ایم (هویت در شهر اسلامی). *مجموعه مقالات دومین همایش ملی شهر اسلامی، جلد اول، اصفهان: شهرداری اصفهان*، ۸-۷.
- کرکه‌آبادی، زینب و نوکار، بهار. (۱۳۹۴). تعیین مؤلفه‌های مؤثر کاربری‌های شهری در تبیین هویت شهر اسلامی. *اولین همایش پژوهش‌های کاربردی در علوم جغرافیایی، سمنان*، ۷-۱.

- میرزاییان‌خمسه، پیوند و هرندی، عطاله. (۱۳۹۳). تبیین نقش برند شهری در تأثیر زیبایی‌شناسی شهر بر احساس تعلق خاطر شهروند ایرانی. *اولین کنگره تخصصی مدیریت شهری و شوراهای شهر*، ۱۳-۱.
- وحیدزادگان، فریبا. (۱۳۹۰). تلفیق باغ ایرانی با کاربری‌های شهری الگویی جهت حفظ هویت ملی و بومی شهرهای ایران. *همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار*، کرمانشاه، ۶-۱.
- پژوهان، موسی؛ الیاس‌زاده‌مقدم، نصرالدین و فتحی، سمیه. (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی نظام‌های کاربری زمین شهری از دیدگاه دو پارادایم مدرنیسم و پست‌مدرنیسم. *پژوهش‌های جغرافیایی/انسانی*، ۴۵(۲)، ۱۷-۳۶. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2013.30421>
- تقی‌پور، ملیحه؛ حیدری، علی‌اکبر و فقیه‌الاسلام، مرضیه. (۱۳۹۷). بررسی ارتباط امنیت اجتماعی و هویت معماری در کاربری‌های شهری. *مطالعات محیطی هفت حصار*، ۷(۲۶)، ۵-۱۸. <https://doi.org/20.1001.1.23225602.1397.7.26.3.7>
- تقیلو، علی‌اکبر؛ آفتاب، احمد و کلب‌خانی، حمیده. (۱۳۹۷). تحلیل و ارزیابی کاربری اراضی شهرستان خوی و ارائه مدلی مناسب در راستای شناخت توانمندی‌های منطقه‌ای. *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۲(۴)، ۳۹-۵۴.
- جلالی، غلامرضا. (۱۴۰۳). سه گفتمان مهم و هویت جهان شهر مشهد. *الهیات شهر*، ۲(۳)، ۷۷-۱۰۰. <https://doi.org/10.22081/jtc.2025.70571.1041>
- چراغی، سارا؛ نظری، ولی‌اله و شهریار، فاطمه. (۱۴۰۰). بررسی اثرات تنوع فرهنگی در ساخت هویت شهری (نمونه موردی: منطقه ۶ شهر کرج). *پژوهش‌های جغرافیایی/انسانی*، ۵۳(۴)، ۱۳۷۵-۱۳۹۲. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2021.293822.1008045>
- حسینی‌زاده مهرجردی، سعیده و میرنژاد، سیدعلی. (۱۳۹۴). تبیین جایگاه مسجد جامع یزد در ایجاد حس مکان و هویت در فضای کالبدی شهر. *فصلنامه مطالعات ملی*، ۱۶(۶۱)، ۱۲۷-۱۵۰. <https://doi.org/20.1001.1.1735059.1394.16.61.7.1>
- خواجeh شاهکوهی، علیرضا؛ عبدالله‌زاده، غلامحسین و مدائلو جویباری، مسعود. (۱۳۹۲). تحلیل پایداری نواحی شهری و اولویت‌بندی توسعه آن با تکنیک تاپسیس (مطالعه موردی: شهر گرگان). *مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۱(۴)، ۹۹-۱۱۸.
- دانشپور، سیدعبدالهادی. (۱۳۸۳). درآمدی بر مفهوم و کارکرد هویت محیط انسان‌ساخت. *باغ نظر*، ۱(۱)، ۵۹-۷۰.
- ذبیحی، حسین و مرادی، مهدی. (۱۳۹۲). سنجش کیفیت محیط سکونت در محله نارمک تهران. *مطالعات محیطی هفت حصار*، ۲(۶)، ۵-۱۶. <https://doi.org/20.1001.1.1735059.1392.2.6.2.1>
- رضوانی، علیرضا. (۱۳۹۵). روح شهر: بازتعریفی از شهر، فضا، فضای شهری و تعیین شاخص‌های روح‌بخش. *فصلنامه معماری سبز*، ۲(۴)، ۵۵-۷۹.
- رفیعیان، مجتبی؛ افشار، نگین و تقوایی، علی‌اکبر. (۱۳۹۶). تحلیل کاربری هوشمند در نواحی با قابلیت توسعه با بهره‌گیری از مدل LUCIS (نمونه موردی: منطقه ۲۲ کلان‌شهر تهران). *هویت شهر*، ۱۱(۲۹)، ۵-۱۶. <https://doi.org/20.1001.1.17359562.1396.11.1.1.3>
- رفیعیان، محسن؛ رفیعیان، مجتبی و بمانیان، محمدرضا. (۱۳۹۸). تحلیلی بر ادراک کیفیت معنای مکان با تأکید بر مکان‌های عمومی شهر یزد. *پژوهش‌های جغرافیایی/انسانی*، ۵۱(۲)، ۴۱۱-۴۲۸. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.225301.1007389>
- رنجکش، ریحانه و فدائی‌نژاد بهرام‌جردی، سمیه. (۱۳۹۹). انطباق‌پذیری و استفاده مجدد از میراث صنعتی به‌مثابه تداوم هویت شهری (کارخانه سالامبورسازی تبریز و کارخانه چرم‌سازی ایگوالادا اسپانیا). *نقش جهان: مطالعات نظری و فناوری‌های نوین معماری و شهرسازی*، ۱۰(۱)، ۵۵-۶۲. <https://doi.org/20.1001.1.23224991.1399.10.1.6.2>
- زربخش، فرزاد؛ مهدیزاده، فاطمه و کیانی، غلامرضا. (۱۳۹۸). تصمیم‌گیری چند شاخصه جهت تعیین کاربری شناسه‌های هویت شهری (موردپژوهشی: حمام تاریخی اردبیل). *نشریه مدیریت شهری و روستایی*، ۱۸(۵۶)، ۱۴۱-۱۲۵.
- زیاری، کرامت‌اله. (۱۳۸۱). برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری (مورد: میناب). *تحقیقات جغرافیایی*، ۱۷(۳-۲)، ۶۳-۷۸.
- ساکت‌حسنلوئی، میثم؛ نقیعی، فریدون و اسدی، هیوا. (۱۴۰۱). واکاوی قابلیت پیاده‌مداری: جنبشی در تقویت هویت‌بخشی و انسجام اجتماعی شهرها (مطالعه تطبیقی بافت مرکزی شهرهای نقده و قروه). *پژوهش‌های جغرافیایی/انسانی*، ۵۴(۲)، ۶۳۳-۶۵۲. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2021.313584.1008201>
- عنابستانی، علی‌اکبر و معینی، علیرضا. (۱۴۰۰). تأثیر هویت مکانی بر زیست‌پذیری سکونت‌گاه‌های روستایی پیراشهری کلان‌شهر

- مشهد. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۱(۳۹)، ۶۹-۹۰. <https://doi.org/10.30488/gps.2019.183416.3038>
- عینالی، جمشید و رحمن‌پور، اسماعیل. (۱۴۰۲). نقش گردشگری در تحولات هویت کالبدی سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: محور ارتباطی دزلی-هجیج، بخش اورامان- شهرستان سروآباد). مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۳(۳)، ۱-۱۶. <https://doi.org/10.30488/gps.2022.225972.3225>
- کدخدایی، الهام. (۱۴۰۲). افول آمریکا از منظر دموکرات‌ها و جمهوری‌خواهان؛ دیگری‌سازی و برساختن هویت آمریکایی در سخنرانی‌های انتخاباتی. مطالعات انقلاب اسلامی، ۲۰(۷۶)، ۷-۲۶. <https://doi.org/20.1001.1.20085834.1402.20.72.9.4>
- کفشچیان‌مقدم، اصغر و پهلوان، محبوبه. (۱۳۹۵). بررسی جایگاه رنگ در فضای شهری امروز (مطالعه موردی: تهران، خیابان انقلاب). فصلنامه پیکره، ۵(۱۰)، ۵۹-۴۵.
- مشرف‌دهکردی، حسین و شیعه، اسماعیل. (۱۳۹۷). سنجش عملکرد فضاهای پشتیبان شبکه پیاده‌راهی در بافت مرکزی شهرکرد. برنامه‌ریزی فضایی، ۸(۴)، ۴۷-۶۶. <https://doi.org/10.22108/sppl.2018.110546.1197>
- مشکینی، ابوالفضل؛ زیاری، کرامت‌اله و عقیلی، اسماعیل. (۱۳۹۴). ارزیابی هویت اجتماعی در محله‌های شهری (مطالعه موردی: محله اوین شهر تهران). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۷(۴)، ۶۰۷-۵۸۹. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2015.51252>
- ملکی، هادی؛ صیدیگی، صادق و بنی‌عامریان، علی. (۱۳۹۵). تحلیل کاربری اراضی شهری با نگرشی بر توسعه پایدار (مطالعه موردی: محله شبان تهران). پژوهش‌های نوین علوم جغرافیایی، معماری و شهرسازی، ۱(۳)، ۹۱-۱۲۲.
- موحد، علی؛ شمعی، علی و زنگانه، ابوالفضل. (۱۳۹۱). بازشناسی هویت کالبدی در شهرهای اسلامی (مطالعه موردی: شهر ری). فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۲(۵)، ۵۱-۳۷.
- میرزاییگی، مهوش؛ شریفی، عادل و قدرجانی، راضیه. (۱۳۹۴). چالش‌های کیفیت محیطی در مکان‌های تفریحی شهری (نمونه موردی: مراکز تفریحی شهر ایلام). مطالعات محیطی هفت حصار، ۳(۱۲)، ۳۷-۴۸. <https://doi.org/20.1001.1.23225602.1394.3.12.6.8>
- نوکار، بهار؛ کرکه‌آبادی، زینب و ارغان، عباس. (۱۳۹۷). بررسی تأثیرات کاربری‌های شهری بر هویت شهر اسلامی (مورد مطالعه: منطقه یک شهر یزد). مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۸(۲۹)، ۱۳۳-۱۴۶.
- وحدت، سلمان؛ کریمی‌مشاور، مهرداد و بخشی‌بالکانلو، عادل. (۱۳۹۶). سنجش عوامل مؤثر در ایجاد معنای مکان از دیدگاه کاربران و شهرسازان (نمونه موردی: میدان انقلاب و ولایت‌فقیه ارومیه). مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۷(۲۶)، ۱۴۴-۱۲۹.

References

- Amirfakhrian, M., & Rezaei-Gorgani, A. (2023). An analysis of the impact of land use change on urban identity: Case study of Arg Street, Mashhad. *Geographical Studies of Arid Regions*, 14(53), 85-102. <https://doi.org/10.22034/jargs.2023.373975.0> [In Persian].
- Amiri, N. (2017). Investigation of the factors affecting the identity crisis in contemporary designs and architectural styles of Iran. *Journal of History, Culture and Art Research*, 6(3), 1104-1117. <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i3.982>
- Anabestani, A., & Moeini, A. (2021). The impact of place identity on the liveability of peri-urban settlements of Mashhad. *Journal of Spatial Geographic Planning*, 11(39), 69-90. <https://doi.org/10.30488/gps.2019.183416.3038> [In Persian]
- Arslanli, K., Dokmeci, V., & Kolcu, H. (2017). The effect of the pedestrianization of İstiklal Caddesi on land values and the transformation of urban land use. *A/Z ITU Journal of Faculty of Architecture*, 14(2), 31-41. <https://doi.org/10.5505/ituja.2017.60490>
- Badi'i Azandahi, M., Ghalibaf, M., Pour Mousavi, S., & Pouyandeh, M. H. (2014). Geographical explanation of identity foundations at the local scale. *Human Geography Research*, 46(3), 505-522. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2014.51224> [In Persian]
- Behzadfar, M. (2010). *Identity of the city: A look at the identity of the city of Tehran* (3rd ed.). Tehran: Shahr Publishing Institute.

- Bozorgmehr, K., & Adibnia, F. (2015). Investigation and analysis of urban land use distribution and identity-forming elements in Islamic cities. *International Conference on Human, Architecture, Civil Engineering and City*, Tabriz, 1-9. [In Persian]
- Castles, A. (2023). *A new identity for the peri-urban*. University of Tasmania. https://figshare.utas.edu.au/articles/thesis/A_new_identity_for_the_peri-urban/23242781
- Cheraghi, S., Nazari, V., & Shahriar, F. (2021). Effects of cultural diversity on urban identity formation: Case study of District 6, Karaj. *Human Geography Research*, 53(4), 1375-1392. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2021.293822.1008045> [In Persian]
- Cheshmehzangi, A. (2020). *Identity of cities and city of identities*. Springer, 179-244. <https://doi.org/10.1007/978-981-15-3963-3>
- Daneshpour, S. A. H. (2004). An introduction to the concept and function of human-made environmental identity. *Bagh-e Nazar*, 1(1), 59-70. [In Persian]
- Denes, A., & Pradit, A. (2022). Special feature Chiang Mai's intangible cultural heritage: Urban revitalization & cultural identity in a northern Thai city. *Journal of Urban Culture Research*, 3-17. <https://doi.org/10.14456/jucr.2022.17>
- Einali, J., & Rahmanpour, E. (2023). The role of tourism in shaping the physical identity of rural settlements: Case study of Dezli-Hajj axis, Oraman District, Sarvabad County. *Journal of Spatial Geographic Planning*, 13(3), 1-16. <https://doi.org/10.30488/gps.2022.225972.3225> [In Persian]
- Ercan, M. A. (2017). Evolving or lost identity of a historic public space? The tale of Gençlik Park in Ankara. *Journal of Urban Design*, 22(4), 520-543. <https://doi.org/10.1080/13574809.2016.1256192>
- Georgiadou, Z. (2022). Changing cities: Spatial, morphological, formal & socio-economic dimensions. In *Social Design: Connecting People and Spaces in a Human-centered Approach* (pp. 305-314). <https://iris.uniroma1.it/handle/11573/560186>
- Hataminejad, H., & Rezayee Gorgani, A. (2021). An analysis of the attractions of suburbanization and its relationship with urban shrinkage in Mashhad: A case study of Abouzar Town in Mashhad. *International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning (IJAUP)*, 31(1), 1-11. <https://doi.org/10.22068/ijaup.31.1.567>
- Hosseini, S. S. (2013). What we have lost (Identity in Islamic city). *Proceedings of the Second National Conference on Islamic City*, Vol. 1, Isfahan: Isfahan Municipality, 7-8. [In Persian]
- Hosseini-Zadeh Mehrjardi, S., & Mirnejad, S. (2015). The role of Yazd Grand Mosque in creating a sense of place and identity in the urban physical space. *National Studies Quarterly*, 16(61), 127-150. <https://doi.org/20.1001.1.1735059.1394.16.61.7.1> [In Persian]
- Ignasia, H. (2008). Transformations and conservation of the ex-colonial dwelling settlements in North Bandung, Indonesia: A historical and urban architectural review for the search of city identity and conservation strategy approaches. <http://dx.doi.org/10.18419/opus-66>
- Jalali, G. R. (2024). Three important discourses and the identity of Mashhad as a global city. *City Theology*, 2(3), 77-100. <https://doi.org/10.22081/jtc.2025.70571.1041> [In Persian]
- Kadkhodaei, E. (2023). The decline of America from the perspective of Democrats and Republicans: Othering and constructing American identity in electoral speeches. *Studies of Islamic Revolution*, 20(76), 7-26. <https://doi.org/20.1001.1.20085834.1402.20.72.9.4> [In Persian]
- Kafshchian-Moghadam, A., & Pahlevan, M. (2016). The role of color in today's urban space: Case study Tehran, Enghelab Street (from Enghelab Square to Valiasr Crossroad). *Pikreh Quarterly*, 5(10), 45-59. [In Persian]
- Kerkeh-Abadi, Z., & Nokar, B. (2015). Determining effective urban land use factors in explaining Islamic city identity. *First Conference on Applied Research in Geographical Sciences*, Semnan, 1-7. [In Persian]
- Khajeh-Shahkouhi, A., Abdollahzadeh, G., & Madanlou-Jouibari, M. (2013). Urban sustainability analysis and prioritization using TOPSIS: Case study of Gorgan city. *Urban Structure and Function Studies*, 1(4), 99-118. [In Persian]
- Ildrin, A., Bahaaddin, A., & Marzbali, M. H. (2013). The influence of landuse planning on the making of the cities physical identity in Iran: An analytical review and commentary. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 14(6), 762-772. <https://doi.org/10.5829/idosi.mejsr.2013.14.6.68>

- Maleki, H., Seyed-Beygi, S., & Bani-Amirian, A. (2016). Urban land use analysis with a sustainable urban development perspective: Case study Shian neighborhood, Tehran. *New Research in Geographical Sciences, Architecture and Urbanism*, 1(3), 91-122. [In Persian]
- Manahasa, E., Manahasa, O., Leduc, T., & Halgand, M.-P. (2025). Neighbourhood identity: A methodological perspective from Nantes-France. *International Journal of Architectural Research Archnet-IJAR*, 44-65. <https://doi.org/10.1108/ARCH-09-2023-0239>
- Meshkini, A., Ziari, K., & Aghili, E. (2015). Assessment of social identity in urban neighborhoods: Case study Ovin neighborhood, Tehran. *Human Geography Research*, 47(4), 589-607. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2015.51252> [In Persian]
- Mirzabigi, M., Sharifi, A., & Ghadarjani, R. (2015). Environmental quality challenges in urban recreational places: Case study Ilam city recreational centers. *Environmental Studies of Haft-Hesar*, 3(12), 37-48. <https://doi.org/20.1001.1.23225602.1394.3.12.6.8> [In Persian]
- Mirzania-Khamsheh, P., & Herandi, A. (2014). The role of urban branding in the effect of urban aesthetics on citizens' sense of attachment: Case study Iran. *First Specialized Congress on Urban Management and City Councils*, 1-13. [In Persian]
- Mohamed, A., Shamaei, A., & Zanganeh, A. (2012). Recognition of physical identity in Islamic cities: Case study Rey city. *Regional Planning Quarterly*, 2(5), 37-51. [In Persian]
- Moshref-Dehkordi, H., & Shia, E. (2018). Evaluation of supporting pedestrian network performance in central Shahrekord. *Spatial Planning*, 8(4), 47-66. [In Persian]
- Nokar, B., Kerkeh-Abadi, Z., & Arghan, A. (2018). Impacts of urban land uses on Islamic city identity: Case study District 1, Yazd. *Journal of Spatial Geographic Planning*, 8(29), 133-146. [In Persian]
- Oluoch Koyoo, E. (2023). Identifying and preserving urban landscape identity through public participation in the context of urban renewal: A case study of Kisumu City, Kenya. *University of Pretoria (South Africa) ProQuest Dissertations & Theses*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.16785.61282>
- Pakzad, J. (2009). *Theoretical foundations and process of urban design* (4th ed.). Tehran: Shahidi Publications.
- Pamir, S. (2011). *Creating a lively urban center: Principles of urban design and regeneration* (M. Behzadfar & A. Shakibamanesh, Trans.; 2nd ed.). Tehran: University of Science and Technology.
- Parhizkari, Z. (2013). Identity and aesthetics of urban elements and symbols in Iranian-Islamic architecture. *National Conference on Human-centered Architecture and Urbanism*, Islamic Azad University, Qazvin, 1-12. [In Persian]
- Peng, J., Strijker, D., & Wu, Q. (2020). Place identity: How far have we come in exploring its meanings?. *Frontiers in Psychology*, 11, Article 294. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00294>
- Pourjafar, M. R., & Rafieian, M. (2021). An analysis of the overall form and shape of Yazd city. *Urban Design Discourse: A Review of Contemporary Literature and Theories*, 2(1), 1-25. [In Persian]
- Pouzan, M., Elyas Zadeh-Moqaddam, N., & Fathi, S. (2013). Comparative study of urban land use systems from the perspectives of modernism and postmodernism paradigms. *Human Geography Research*, 45(2), 17-36. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2013.30421> [In Persian]
- Rafieian, M., Afshar, N., & Taghvaei, A. (2017). Smart land use analysis in developable urban areas using LUCIS model: Case study District 22, Tehran. *City Identity*, 11(29), 5-16. <https://doi.org/20.1001.1.17359562.1396.11.1.1.3> [In Persian]
- Rafieian, M., Rafieian, M., & Bemanian, M. R. (2019). An analysis of the perception of place meaning with an emphasis on public places in Yazd city. *Human Geography Research*, 51(2), 411-428. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.225301.1007389> [In Persian]
- Ramos, I., Bianchi, P., & Bernardo, F. (2019). What matters to people? Exploring contents of landscape identity at the local scale. *Landscape Research*, 320-336. <https://doi.org/10.1080/01426397.2019.1579901>
- Ranjekesh, R., & Fadaei-Nejad Bahramjardi, S. (2020). Adaptation and reuse of industrial heritage as continuity of urban identity: Case studies of Salambursazi factory in Tabriz and

- Igualada leather factory in Spain. *Naqsh-e Jahan: Theoretical Studies and New Technologies in Architecture and Urbanism*, 10(1), 55-62. <https://doi.org/20.1001.1.23224991.1399.10.1.6.2> [In Persian]
- Rezvani, A. (2016). Spirit of the city: Redefining city, space, urban space and determining soul-enhancing indicators. *Green Architecture Quarterly*, 2(4), 55-79. [In Persian]
- Ruoso, L., & Plant, R. (2018). A politics of place framework for unravelling peri-urban conflict: An example of peri-urban Sydney, Australia. *Journal of Urban Management*, 7(2), 57-69. <https://doi.org/10.1016/j.jum.2018.05.001>
- Saket-Hasanlouei, M., Naghibi, F., & Asadi, H. (2022). Investigating walkability: A movement for enhancing urban identity and social cohesion (Comparative study of city centers of Naqadeh and Qorveh). *Human Geography Research*, 54(2), 633-652. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jhgr.2021.313584.1008201>
- Shahri, M. J. (2015). *The impacts of state policies on social housing and urban identity: The case Maskan Mehr of Urmia*. Middle East Technical University. <https://hdl.handle.net/11511/25570>
- Shekhar, H., & Schmidt, J. A. (2023). Urban identity as a complementary tool to urban wellbeing. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.27710.51526>
- Taghilu, A., Aftab, A., & Kalbkhani, H. (2018). Analysis and evaluation of land use in Khoy County and proposing a suitable model to identify regional capabilities. *Geographical Engineering of the Land*, 2(4), 39-54. [In Persian]
- Taghipour, M., Heidari, A., & Faghih Al-Islam, M. (2018). The relationship between social security and architectural identity in urban land uses. *Environmental Studies of Haft-Hesar*, 7(26), 5-18. <https://doi.org/20.1001.1.23225602.1397.7.26.3.7> [In Persian]
- Tibbalds, F. (2007). *Human-centered cities* (H. A. Laqaee & F. Jadali, Trans.; 2nd ed.). Tehran: Tehran University Press.
- Vahdat, S., Karimi-Moshaver, M., & Bakhshi-Balkanlou, A. (2017). Evaluating factors affecting the creation of sense of place from the perspective of users and urban planners: Case study Enghelab and Velayat Faqih Square, Urmia. *Journal of Spatial Geographic Planning*, 7(26), 129-144. [In Persian]
- Vahidzadegan, F. (2011). Integrating Iranian gardens with urban land uses: A model for preserving national and local identity. *National Conference on Cultural Industries and Sustainable Development*, Kermanshah, 1-6. [In Persian]
- Vilma Hastaoglou-Martinidis. (2011). Urban aesthetics and national identity: The refashioning of Eastern Mediterranean cities between 1900 and 1940. *Planning Perspectives*, 26(2), 153-182. <https://doi.org/10.1080/02665433.2011.550442>
- Zabihi, H., & Moradi, M. (2013). Assessing the residential environment quality in Narmak neighborhood, Tehran. *Environmental Studies of Haft-Hesar*, 2(6), 5-16. <https://doi.org/20.1001.1.1735059.1392.2.6.2.1> [In Persian]
- Zarbakhsh, F., Mahdizadeh, F., & Kiani, G. (2019). Multi-criteria decision-making for determining urban identity land uses: Case study of historical baths in Ardabil. *Research Journal*, 18(56), 125-141. [In Persian]
- Ziari, K. (2002). Urban land use planning: Case study of Minab. *Geographical Research*, 17(2-3), 63-78.